

ABDULLA ORIPOV SHE'RLARINING LINGVOPOETIK XUSUSIYATLARI

JDPI O'zbek tili va adabiyoti fakulteti talabasi

Abdumalikova Lobar

Ilmiy rahbar: f.f.n.dots. J.Jorayev

"O'zingga bino qo'ymay, dono aql- zakovatli bo'lishga intil"

- Epikur

San'at olamida gul ko'p, chaman ko'p. O'zbek adabiyotida o'zining chamanzorini yarata olgan buyuk ijodkorlardan biri Abdulla Oripovdir. O'zbekiston Qahramoni, inson qalbining musavviri Abdulla Oripovning ko'plab asarlari millionlab insonlar qalbida joy olgan. Abdulla Oripovning she'rlarida olam va odam, inson va tabiat, hayot va o'lim, yaxshilik va qabohat, orzu va armon, mehr va nafrat, adolat va haqsizlik kabi manosabatlar o'zaro kurashadi.

Abdulla Oripov she'riyatining lingvopoetik tahlili uning badiiy so'z imkoniyatidan mohirona qo'llaganligini ko'rishimiz mumkin.

Inson qalbi bilan hazillashmangsiz

Unda millat yashar, unda til yashar.

Unda avlod faxri yashaydi, so'zsiz

Unda istiqomat qiladi bashar.

Mazkur to'rtlikda keltirilgan unda so'zi vositasida shoir anafora san'atidan unumli foydalangan. Ushbu so'z shunchaki takror emas, balki lirik qahramon

fikrini ta'kidlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilgan. Inson qalbi shunday umumanki, unda millat, tili, ona, avlod faxri, umuman, butun bashariyat yashashini ta'kidlamoqda.

Gohida sevinib, gohi g'amdadir

Ishq uzra yozardim, men erkin qanot.

Bilmadim qaysi kun, qaysi damdadir

Mening qismatimga chang soldi sayyod.

Yuqoridagi to'rtlikda esa shoir. "Gohida sevinib, gohi g'amdadir" deganda tazod-(zid ma'noli so'zlar-antiteza) san'atidan unumli foydalangan.

Ishq uzra yozardim, men erkin qanot

Mening qismatimga chang soldi sayyod.

Misralarida metaforani qo'llaydi. SHoirning birgina onasi Furdixol momo xotirasiga bag'ishlangan "Onajon" she'ri orqali kitobxon uning falsafiy qarashlari noqadar teran va boy ekanligining shohidi bo'ladi.

Garchi fano har kimsaga,

Azaliy bir qismatdir.

Lekin, ona tiriklik ham,

Bilsang yarim hikmatdir.

Lirik qahramon "bu foniyl dunyo hammaga berilgan qismat, lekin onajon tiriklik ham yarim hikmatdir"-deya xitob qiladi. Onasining erta vafot etganiga afsus-nadomatlar qiladi. Onasining o'rni har qadamda, har lehzada bilinayotganligini ta'kidlaydi.

U kun chetda chetda oh chekardim,

G'ussalarning dastidan.

Sen otamga pul beribsan,

Yostig'ingning ostidan.

Aytibsanki onasizlik,

Kelmasin hech o'yiga.

Sarf qilingiz menga emas,

Abdullaning to'yiga.

O o'g'lingga sen shafqatni,

Bilardingku onajon!

Bundan ko'ra bag'rim o'ysang

Bo'lardiku onajon!

Zarragina rahm etgali

Sabring menga yo'qmidi?!

Onajonim bundan o'zga

Jabring menga yo'qmidi?!

Yo'qmidi hech o'zga gapiring,

Nola qilib so'ylasang.

Nahot, axir so'nggi dam ham,

Farzandlaring o'ylasang.

Ha! Har bir o'zbek onasi farzandini oq yuvib, oq tarab voyaga yetkazarkan o'lar chog'ida ham farzandlarini, faqat va faqat farzandlari uchun jon kuydiradi. Ularning baxtli yashashlarini istaydi. SHoir ana shu she'rida nafaqat o'zining ruhiy holatini, balki ana shunday og'ir judolikni boshidan o'tkazgan insonlar qismatini, ularning ruhiy iztiroblarini go'zal chizgilardan ifoda etgan.

Abdulla Oripov ijodidagi o'ziga xos yo'nalish, lirik qahramonning murojatidir. Bu murojaat shunchaki emas, qahramonning ichki kechinmalar ifodasi lirik qahramon menini yoritib berishga xizmat qilgan.

Insonda qanot yo'q,

Achinmang unga.

Zotan unga yurak,

Sabot berilgan.

Qushda-chi sabot yo'q,

SHuning uchun unga.

Qochib qolmoq uchun,

Qanot berilgan.

Shoirning har bir she'ri mushohadagi boy va serqirradir. Shoir inson va olam o'rtasidagi mutonasiblikni so'z vositasida kitobxonga tasvirlashga uringan.

Dunyo degan shundayin anglab bo'lmas sir ekan

Goh keng ekan, gohida tuynuksiz qasr ekan

Lekin inson hamisha bir hisga asir ekan

Nechun bilmovdim avval birinchi mahabbatim!

Parvo qilmovdim avval birinchi muhabbatim

Lirik qahramon ushbu satrlar orqali "Oyning o'n beshi yorug', o'n beshi qprong'u bo'lishini, inson umri ham bir xilda bo'lmasligini "tuynuksiz qasr" birikmasi vositasida ifodalangan. Birgina ana shu jumla ham shoirning poyetik mahorati nechog'lik mukammal ekanligini ko'rsatib turibdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdulla Oripov “Mitti yulduz” she’riy to’plamidan “Inson qalbi,” “Onajon,”
“Qo’ygil u kunlarni eslatma menga”.